

בארה של תורה

מאת הרב ראובן גולן מח"ס רינונה של תורה ♦ יו"ל ע"י כולל שערים המצויינים שע"י מוסדות דרכי תורה רחובות

כתובת המערכת:

מודיעין עילית

מסילת יוסף 3/10

טל' 08-9744220

דוא"ל לרשימת תפוצה:

rg5740@gmail.com

חשוון תשע"ה 86 גליון

העלון מוקדש לרפואה שלימה ובריאות איתנה לדודי היקר שאול בן סרח הי"ו

פרשת נח

ג. וכתב עוד (להלן ח, טו), שהנהגה לאחר המבול נאמר "וידבר אלהים אל נח לאמר צא מן התיבה", ולכאורה הרי כבר יבשה הארץ ומדוע הוצרך הקב"ה לומר לו לצאת. וביאר, שאף על פי שיבשה הארץ מכל מקום אויר העולם היה מקולקל מאוד, וגם לא היה להם מקום ללון בו כי כל הבתים והבנינים נהרסו, ולכן סבר נח שימשיך להתגורר בתיבה עד שיטהר האויר ועד שיבנה לו בית, אך הקב"ה אמר לו שכיון שלא התפלל על בני דורו יש עליו קטרוג ולכן אינו זכאי לישוב עוד בתיבה שכולה קודש ולכן נאמר "וידבר אלהים" שהוא מידת הדין].

ד. והוסיף (שם פס' כ'), שמשום כך הקריב נח לאחר המבול דוקא קרבן עולה, כי נח הבין שחטא בביטול מצות עשה של תפילה בעת צרה [כמ"ש הרמב"ן שזהו עיקר מצות עשה של תפלה], ולכן הקריב עולה שמכפרת על ביטול מצות עשה.

סודה של תיבת נח

"ובאת אל התיבה" (ו, יח)

יסוד נפלא מצאנו בדברי הבית לוי (ו, ה), שענין התיבה לא היה כספינת הצלה, אלא היתה היא כעולם בפני עצמו ממש, וכל הנמצאים בתוכה היו נחשבים כאילו אינם נמצאים כלל בעולם הזה בכדור הארץ אלא בעולם נפרד ונבדל.

וטעם הדבר, שאם לא כן מה תועיל להם התיבה, והרי האויר הרוחני המזוהם של העולם היה חודר לתוך התיבה ואף שם היה גורם ליושבי התיבה להשחית מעשיהם. ולכך יצר הקב"ה עולם בתוך עולם בדמות התיבה.

ולכן מצינו שדרשו חז"ל (ב"ר לב, א) שנח אמר על התיבה "ואני ברוב חסדך אבוא ביתך", כי אם התיבה היתה רק בבחינת 'ספינת הצלה' מדוע קראה "ביתך"? אלא שהיתה היא יצירה מיוחדת של עולם קדוש וטהור בפני עצמו שאליו מילט הקב"ה את נח, ולשם לא נכנס הקלקול של מעשי הדור, ולכן ראויה היא להקרא "ביתך".

[ועל פי זה מיושב מדוע נח לא עשה ספינה, כי מטרת התיבה לא היתה רק בהצלת הגוף אלא גם הצלה רוחנית ולזה לא תועיל ספינה].

וגם בדורנו כשמבול של כפירה וטומאה סוחף את הרחוב הרי בית המדרש בעבורנו הוא כתיבת נח, ולפי דברי הבית הלוי שומה עלינו לראות את בית המדרש כעולם נבדל ונפרד בפני

מדוע לא נצטווה נח לבנות ספינה ולהפליג לאוקיינוס, והאם בתקופתו היו בכלל ספינות? והאם באמריקה ירד מבול?

"וזה אשר תעשה אותה שלש מאות אמה אורך התיבה חמשים אמה רחבה ושלושים אמה קומתה" (ו, טו)

ביאר הגר"י אייבשיץ בספר 'אהבת יהונתן', שמידות התיבה רומזות לחטאו של נח שלא התפלל על בני דורו, וחטא בכך בלשונו, ולכן אורך התיבה הוא שלוש מאות אמה כנגד האות ש', ורוחבה כנגד האות נ', וקומתה כנגד האות ל', והם אותיות 'לשון' [בכתיב חסר]. [והוסיף שהאותיות שלפני 'לשון' הם 'כרם', ולכן לאחר המבול נטע נח כרם].

ב. ושם ביאר שמחמת קטרוג זה הוצרך נח להיות בתיבה. כי לכאורה הרי כתב הרמב"ן שבאוקיינוס לא ירד מבול, ואם כן מדוע ציוה הקב"ה על נח לעשות תיבה, והרי היה יכול לבנות ספינה ולשוט לאוקיינוס, וגם אם נאמר שאז עדיין לא המציאו את הספינה, הרי הקב"ה היה יכול ללמדו כיצד לבנות ספינה. ועל כרחק שהתיבה היתה כעונש לנח שהיה נתון בה כאסיר החבוש בבית האסורים, וזאת כדי לכפר על כך שלא התפלל על בני דורו.

[ונראה בעומק הענין שהיה זה מידה כנגד מידה, כי כידוע מילה נקראת גם 'תיבה', וכיון שנח 'אסר' את תיבותיו ומילותיו ונמנע מלהוציאם בפיו ולהתפלל על בני דורו, אף הקב"ה אסרו בתוך התיבה].

אמנם בהמשך הפרשה (ח, כא) הוכיח הגר"י אייבשיץ שכבר בתקופתו של נח ידעו לבנות ספינות. כי הנה מבואר במסכת זבחים (ק"ג, א) שארץ ישראל נקראת בדברי הנביא יחזקאל 'טהורה' משום שלא ירד בה מבול, ולכאורה אם לא היו אנשים שהתגוררו באותה תקופה באמריקה אם כן בודאי שגם שם לא ירד מבול (שבודאי לא ירד שלא לצורך) ומה החידוש בארץ ישראל במה שלא היה שם מבול. ועל כרחק שגם באמריקה היה מבול כי היו שם בריות. ולכאורה כיצד הגיעו לשם? ועל כרחק שכבר אז הומצאו הספינות. [ומכלל דבריו למדנו שאמריקה נתגלתה הרבה לפני מה שסבורים ההיסטוריונים היום...].

[וראה להלן תירוץ נוסף בטעם שלא עשה נח ספינה על פי דברי הבית הלוי].

מאשה יהודית בת יעקב אהרון וייס ע"ה
רחל בת עליה אבונטובול ע"ה ע"י מקס
מנחם בן יוסף ולאח ז"ל

טניה בת פנחס הויכרך ע"ה
שמעון בן מרים בן זקן ז"ל
יעקב בן רחל חלפון ז"ל

לע"נ ר' בנימין בן סלחה ז"ל ♦ סרח בת רחמה ע"ה
ר' שלמה בן טאוס ז"ל ♦ נאזיה בת תאגיה ע"ה
אהרן בן יהיא ז"ל ♦ רחל בת סאלחה ע"ה
צביה בת סרח ע"ה

עצמו אשר מנותק לגמרי מכל הבלי העולם, ולא להחדיר ח"ו לתוך בית המדרש את רוח המבול המנשבת בחוץ.

האם היה אקווריום של דגים בתיבה? ומדוע אברהם לא האכיל את המלאכים דגים?

"מכל אשר בחרבה מתו" (ז, כב)

במסכת סנהדרין (קח, א) למדו מפסוק זה שהדגים שבים לא מתו [וכן מבואר במס' קידושין (יג, א)]. וכתב הרמב"ן (פס' כג'), שלכך לא הכניס נח דגים לתיבה, ואף לאחר שנסתתים המבול נאמר לו (ט, י) "הנני מקים את בריתי אתכם ואת כל נפש החיה אשר אתכם בעוף ובבהמה ובכל חית הארץ אתכם מכל יוצאי התיבה", ולא הוזכרו דגי הים בברית זו כיון שלא מתו במבול. ולכאורה הרי מי המבול היו רותחים וכיצד שרדו הדגים בתוכם? ותירץ הרמב"ן, שבמצולות הים לא היו המים רותחים ולשם נמלטו הדגים, או שברחו למימי האוקיינוס ששם לא היה מבול.

ב. וכתב הרא"ם, שלפי דברי חז"ל שהדגים לא מתו צריך לומר שלא השחיתו דרכם כמו הבהמה והחיה והעופות.

ולכאורה במה נשתנו הדגים מכל בעלי החיים שהשחיתו דרכם? וביאר המהר"ל (גור אריה, כאן), שהנה לעיל (ו, ו) פירש רש"י "וינחם ה' - נחמה היה לפניו שלא ברא את האדם מן העליונים, שאם בראו מן העליונים היה ממריד אותם", ונמצא שהאדם החוטא ממריד את כל השרויים במחיצתו, ומחמתו השחיתו כל בעלי החיים את מעשיהם, מלבד הדגים שאינם נמצאים במחיצתו ולכן לא השחיתו.

ג. ולפי כל זה יש להקשות, שהנה נאמר (להלן ט, ג) "כל רמש אשר הוא חי לכם יהיה לאכלה", ופירש הרמב"ן "ירמוז לבהמה ולחיה ולעוף וגם לדגי הים, כי כולם נקראים רמש, כדכתיב כל נפש החיה הרומשת אשר שרצו המים", ונמצא שלנח הותר לאכול דגים. וצריך עיון, כי הרמב"ן סותר בכך את דבריו לעיל (א, כט) שלנח הותר לאכול בעלי חיים משום שכולם ניצלו בזכותו במבול, ואם כן הרי הדגים לא ניצלו בזכותו וכיצד הותרו לו באכילה.

ותירץ השפת אמת על פי דברי הרמב"ן הנ"ל שהדגים ניצלו ע"י שברחו לאוקיינוס, כי מי המבול היו רותחים ולא היו הדגים יכולים להתקיים בהם, ואע"פ שהאוקיינוס אינו מקומם הרגיל מכל מקום קיבלו רשות לשוט ולברוח לשם בזכות נח, ונמצא שגם הדגים ניצלו בזכותו ולכן הותר לנח ולבאים אחריו לאכול דגים.

ויש להעיר על דברי השפת אמת, שעדיין קשה לפי הפירוש הראשון שכתב הרמב"ן שהדגים הסתתרו במצולות ים, ואם כן לא ניצלו בזכות נח וכיצד הותרו לו.

ולכך צריך לתרץ כמו שכתב המשך חכמה (ט, ג) שהדגים ניתנו לאכילה כדי שלא להטיל קנאה במעשה בראשית.

ד. אך דעת האבני נזר שהדגים לא הותרו לנח ובניו באכילה, ורק במתן תורה הותר לישראל לאכלם. והוסיף שזו הסיבה שנוהגים לאכול דגים בשבת, כי הדגים הותרו באכילה רק במתן תורה, וכידוע ניתנה התורה בשבת.

יש להקשות שהרי בתורה מפורש שאכלו דגים גם לפני מתן תורה, וכמו נאמר (במדבר יא, ה) "זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם". וביאר הפרדס יוסף (כאן), שאדרבה משם ראינו, שכן פירש"י שעיקר תלונתם היתה על כך שאכלו את הדגים "חינם מן המצוות", דהיינו שעשו שלא כדין וכמצוה ואכלו את הדגים שנאסרו להם.

ה. ובספר קדושת לוי (פר' וירא) עמד בטעם הדבר שאברהם אבינו האכיל את המלאכים בשר ולא דגים. וכתב הפרדס יוסף שעל פי הנ"ל יש לומר שאברהם אבינו סבר שלפני מתן תורה היה להם דין של בני נח לחומר, ולא הותרו באכילת דגים.

ו. ולהלן (ט, ב) נאמר "ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ ועל כל עוף השמים בכל אשר תרמוש האדמה ובכל דגי הים בידכם נתנו". ואחר כך נאמר "כל רמש אשר הוא חי לכם יהיה לאכלה כירק עשב נתתי לכם את כל". ולפי פשוטו היינו שהתיר להם את דגי הים באכילה. ולפי האבני נזר צריך לומר לכאורה שהפסוק הראשון לא נאמר לענין אכילה אלא לענין מורא שיתיראו מן האדם, וצ"ע.

אלו בעלי חיים מתו בתיבה?

"למשפחותיהם יצאו מן התיבה" (ח, יט)

במסכת סנהדרין (קח, ב) דרשו "אמר רבי יוחנן, למשפחותם ולא הם". והמפרשים נתחבטו מאד בביאור הדבר, וה'באר שבע' (שם) כתב שלא ידע מה פירושו.

ובספר יד רמה' [לרבינו מאיר הלוי אבולעפיא מגדולי הראשונים בסוף האלף החמישין] פירש, שההשגחה העליונה רצתה שישארו מכל הסוגים של בעלי החיים בעולם אחר המבול, ולכן נצטווה נח להכניס לתיבה מכל המינים. ובצאתם מן התיבה לא היו בעלי החיים בריאים אלא מיוסרים ושבורים ורצוצים מחמת שהיו כלואים שנה בתיבה סגורה, שלא כדרכם להיות ביער ובאוויר פתוח, ולכן כבר לא היו ראויים לחיות חיים רגילים, אלא להעמיד תולדות לקיום המין בלבד [וזה הכוונה "ולא הם"].

והיעב"ץ (שם) תירץ על פי דברי הגמ' במס' חולין (נח, ב) שכל בריה שאין לה עצם אינה מתקיימת י"ב חודש, ולפי שמשפט דור המבול נמשך י"ב חודש [כמבואר במס' עדיות (פ"ב)], א"כ מוכרח להיות שהיו בעלי חיים שלא זכו לצאת חיים מן התיבה, אלא העמידו תולדות למלאות מקומם בלבד.

האזינו לשיחות מוסר והשקפה ופרשת השבוע מאת הרב ראובן גולן

'קול הלשון' בטל' 03-6171001. לשיחות חדשות יש להקיש [לא ברצף] 1-1-2-48-1-1

ניתן להשיג את השיעורים והשיחות בעמדות המחשב של 'קול הלשון' בכל רחבי הארץ וכן באתר 'קול הלשון'

מוזולי בת חזנה כהן ע"ה ♦ אילנה בת גילה ישראל ע"ה ♦ סוליקה בת רחל חייבי ע"ה ע"ה יאיר חן הי"ו

שמסון בן עליזה בנימין ז"ל
יוכבד בת עליזה בנימין ע"ה
רחמונה בת רחל סיידה ע"ה

יעקב בן פרחא לוי ז"ל ע"ה כוכבי
מנוחה רחל בת מטילדה לאה פלד ע"ה
פמלה בת אידית יעקב ע"ה

אליהו בן עישה תורגמן ז"ל
רחמים בן לאה שחיבר ז"ל
גבריאל בן לאומה מימון ז"ל